

Hankeraportti 29.9.2021
Dnro OKM/15/520/2018
Dnro 522/D.a.2/29.9.2021 (Sakä)

Saamen kielten etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen pilottihankkeen raportti/ toimintakertomus 2018–2021

Saamen kielten etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen pilottihanke on Utsjoen kunnan ja Saamelaiskäräjien yhteistyöhanke. Pilottihanke käynnistyi syyslukukaudella 2018 ja sen on määrä jatkaa kevätlukukauden 2023 loppuun saakka, www.saamenetaopetus.com. Hankkeelle myönnettiin toukokuussa 2018 erityisavustusta yhteensä 429 000 euroa vuoden 2020 loppuun (OKM/15/520/2018). Avustukselle saatiin jatkoaikaa toukokuun 2021 loppuun. Tämä raportti koskee hankeaikaa 1.5.2018–31.5.2021.

Hankkeen tavoitteet

Hankkeen tavoitteena on saada mahdollisimman suuri osa saamelaisten kotiseutualueen kuntien ulkopuolella koulua käyvistä saamelaisoppilaista saamen kielten opetuksen piiriin. Lisäksi hankkeen tavoitteena on kehittää etäyhteistyön opetuksen teknisiä ja pedagogisia ratkaisuja sekä laatia oppilaiden heterogeenisen kielitaidon huomioonottavat opetussuunnitelmat. Hankkeessa luodaan myös toimintamalli saamen kielten etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen vakinaistamiseksi.

Hankkeen toteutus

Opetuksen järjestäjänä hankkeessa toimii Utsjoen kunta www.utsjoki.fi, jolla on sekä perusopetuksen että lukiokoulutuksen järjestämislupa. Hankkeen projektipäällikkö työskentelee Utsjoen kunnassa ja hankekoordinaattori Saamelaiskäräjien koulutus- ja oppimateriaalitoimistossa. Tekninen tuki ostetaan Solinumilta <https://solinum.fi/>, joka järjestää Utsjoen kunnan tukipalvelut. Lukuvuosina 2018–2019 ja 2019–2020 tukipalvelut ostettiin Saamelaisalueen koulutuskeskuksen Virtuaalikoululta.

Utsjoen kunnassa työskentelevä projektipäällikkö vastaa hankehallinnosta, taloudesta, sopimuksista kuntien kanssa sekä opettajien rekrytoinnista. Projektipäällikkö toimii myös opettajien esimiehenä sekä kehittää opetussuunnitelmaa ja etäopetuksen pedagogisia käytänteitä yhteistyössä opettajien kanssa. Lisäksi hän kokoaa yhteistyössä hankekoordinaattorin kanssa ehdotuksia toimenpiteiksi, joilla etäyhteyksiä hyödyntävä opetus voidaan vakinaistaa.

Saamelaiskäräjien koulutus- ja oppimateriaalitoimistossa (www.samediggi.fi/toiminta/koulutus-ja-oppimateriaali/) työskentelevä hankekoordinaattori vastaa hankkeen tiedottamisesta, nettisivujen ylläpidosta, yhteyksistä opetusta vastaanottaviin kouluihin sekä tilastojen ja raporttien laatimisesta.

Hankekoordinaattori ja hankepäällikkö keräävät tietoa ja palautetta sekä opetusta vastaanottavilta kouluilta, oppilailta, opettajilta että verkkopalveluiden ja teknisen tuen järjestäjältä, kokoavat etäopetukseen ilmoitetut oppilaat pedagogisesti järkeviksi ja toimiviksi opetusryhmiksi sekä sovittavat oppitunnit koulujen lukujärjestyksiin.

Hankkeen järjestämä opetus on maksullista sitä vastaanottaville kunnille. Vuosina 2018–2020 lukuvuoden opetusmaksu oli noin 1000 €/oppilas. Opetusmaksulla katettiin opettajien palkkakulut. Vuodesta 2021 alkaen lukuvuoden opetusmaksu on ollut 100 €/oppilas. Tämän on mahdollistanut OKM:n myöntämä hankerahoitus, jolla on voitu kattaa myös opettajien palkkauksesta aiheutuvia kustannuksia. Opetusta vastaanottava koulu/kunta allekirjoittaa vuosittain sopimuksen opetuksen ostamisesta Utsjoen kunnalta.

Lukuvuonna 2018–2019 hankkeessa työskenteli seitsemän sivutoimista tuntiopettajaa, lukuvuonna 2019–2020 kuusi sivutoimista tuntiopettajaa ja lukuvuonna 2020–2021 kaksi päätoimista ja kaksi sivutoimista tuntiopettajaa. Opettajien palkkakustannukset on katettu hankerahoituksena saadun avustuksen lisäksi opetuksenjärjestäjiltä perittävin maksuin. Opettajien tekemä etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen kehitystyö (opettajainkokoukset, koulutukset, ops-työ, opetusnovaatiotutkimukseen osallistuminen) on katettu hankerahoituksella.

Hankkeen omarahoitusosuus on katettu Utsjoen kunnan sivistysjohtaja-rehtorin ja sivistystoimen kanslistin sekä Saamelaiskäräjien koulutussihteerin, viestintäsihteerin, oppimateriaalityöntekijöiden sekä taloushallinnon työntekijöiden työpanoksella. Lisäksi omavastuuosuuteen lukeutuvat Saamelaiskäräjien oppilaille lahjoittamat ja postikuluitta toimittamat oppimateriaalit.

Projektipäällikkö työskenteli 80 %:n työajalla aikavälillä 1.1.2020-31.5.2021. Vuonna 2020 hänen apunaan talousasioissa toimi Utsjoen kunnan hankkeiden koordinaattori (Vilhelmiina Palosaari) 10 %:n työajalla.

Hankekoordinaattori työskenteli 50 %:n työajalla vuoden 2019. 100 %:n työaikaan palattiin vuoden 2020 alusta alkaen hankkeen edellyttämän työmäärän takia. Lisäksi Saamelaiskäräjillä työskenteli kesäkuukausina 2019 ja 2020 digitaalisen oppimateriaalin määräaikaisia projektityöntekijöitä ja vuonna 2020 hankkeen verkkosivustoa määräaikaisesti kehittäneet verkkotuottaja ja toimittaja/suunnittelija. Utsjoen kunta osoitti toukokuussa 2021 hankevaroista Saamelaiskäräjien koulutus- ja oppimateriaalitoimistolle varat pohjoissaamen vieraan kielen digimateriaalin valmiiksi saattamiseen kesäkuun 2021 aikana.

Hankkeen opetus

Hankkeessa annetaan perusopetusta ja lukiokoulutusta täydentävää saamen kielten opetusta inarinsaamassa, koltansaamassa ja pohjoissaamassa 2 vvh/ryhmä. Etäopetushankkeen opetus on reaaliaikaista (synkronista) opetusta. Tällöin opettaja ja etäopetukseen osallistuvat oppilaat ja opiskelijat osallistuvat samaan aikaan oppitunneille omilla päätelaitteillaan, mutta fyysisesti eri paikoissa. Oppilaat osallistuvat etäyhteyksiä hyödyntävään opetukseen omilta kouluiltaan. Opetus tapahtuu Teams- ja OneNote-ympäristöissä. Hankkeen ensimmäisinä lukuvuosina, jolloin etätuki ostettiin Saamelaisalueen koulutuskeskuksen Virtuaalikoulusta, opetus tapahtui Adobe Connect -ympäristössä.

Saamen kielten opetuksen tarkoituksena on tukea oppilaan aktiivisen monikielisyyden kehittymistä sekä herättää kiinnostus kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Saamen kielen opetuksen avulla oppilas rakentaa

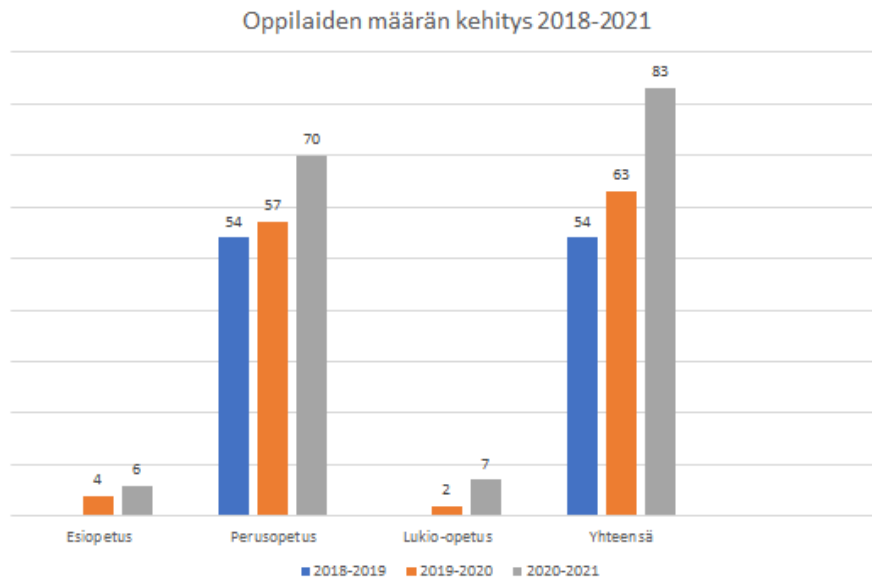

identiteettiään ja saamelaiskulttuurin tuntemustaan. Jokainen opetusryhmä pääsee lukuvuosittain kulttuurivierailulle tai saa virtuaaliluokkaan kulttuurivierailijaksi saamelaistaiteilijan, -kirjailijan, -artistin, tarinankertojan tai muun saamelaiskulttuurin asiantuntijan.

Opetuksen tavoitteena on tukea oppilaan saamen kielen kehitystä yhteistyössä kodin ja oman koulun kanssa. Kaikessa opetuksessa huomioidaan oppilaiden kielitaustan heterogeenisuus. Kodin ja saamen opetuksen välistä yhteistyötä edistetään lukukausittain pidettävissä vanhempainilloissa, joihin kutsutaan myös oppilaan oman koulun työntekijät (rehtori, opettaja, ohjaaja). Vanhempainiltoihin on osallistunut keskimäärin 30 huoltajaa/ ilta.

Hankkeen tulokset

Hankkeen oppilasmäärä on kasvanut vuosittain parilla kymmenellä. Lukuvuonna 2018–2019 hankkeessa opiskeli 50 oppilasta 21 kunnasta ja 37 koulusta. Opetusta annettiin yhteensä 28 vvh. Lukuvuonna 2019–2020 oppilasmäärä kasvoi 65 oppilaaseen. Kuntia yhteistyössä oli mukana 25 ja kouluja 46. Opetusta annettiin yhteensä 38 vvh. Lukuvuonna 2020–2021 hankkeessa opiskeli 90 oppilasta ja opiskelijaa yhteensä 67 koulusta. Yhteistyössä oli mukana 36 opetuksen ja koulutuksen järjestäjää. Opetusta annettiin yhteensä 40 vvh. Oppilasmäärän kasvu kertoo saamen kielten etäopetuksen tarpeesta, kun tieto opetusmahdollisuudesta on saavuttanut huoltajia ja opetuksen järjestäjiä.

Kuva 1: Kaavio hankkeen oppilasmäärän kehityksestä, jossa näkyvät eriteltyinä saamen kielten opetusta esi- ja perusopetuksessa sekä lukiokoulutuksessa saaneiden oppilaiden määrät.

Lukuvuonna 2019–2020 hankkeessa ensimmäistä kertaa esiopetuksen oppilaita osallistui muiden ryhmien mukana opetukseen. Hyvien kokemusten perusteella esiopetuksen oppilaita osallistui opetukseen myös lukuvuonna 2020–2021. Pohjoissaamen lukioryhmä perustettiin lukuvuonna 2019–2020, kun hankkeen käynnistyessä yläkoulussa olevia oppilaita siirtyi lukioon. Lukuvuonna 2020–2021 myös inarin- ja koltansaamen kieleen perustettiin lukioryhmät.

Hankkeen merkitys on ollut erityisen suuri pienimille saamen kielille, inarin- ja koltansaamelle, joiden opetusta on aiemmin järjestetty saamelaisten kotiseutualueen kuntien ulkopuolella pohjoissaamea satunnaisemmin. Oppilasmäärän odotetaan kasvavan edelleen tulevina vuosina, kun toiminta vakiintuu ja tieto opetusmahdollisuudesta leviää.

Etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen teknisiä ja pedagogisia ratkaisuja on kehitetty yhdessä etäopettajien ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteistyöstä ADVOST-tutkimushankkeen kanssa tarkemmin kohdassa yhteistyö.

Hankkeessa on laadittu perusopetusta ja lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen paikalliset opetussuunnitelmat, jotka on hyväksytty Utsjoen kunnan sivistyslautakunnassa:

[Perusopetusta täydentävän saamen kielen opetuksen opetussuunnitelma](#)

[Lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen opetussuunnitelma](#)

Näkyvyys

Hankkeelle on valmistettu omat verkkosivut (www.saamenetaopetus.fi), joita päivitetään hankkeen etenemistä ja tapahtumia seuraten. Verkkosivuilta löytyy lisätietoa hankkeesta, sen työntekijöistä ja yhteistyökumppaneista sekä ajankohtaisista tapahtumista. Tämän lisäksi sivuilta löytyvät opetussuunnitelmat, tietoja oppimateriaaleista sekä opetuksen ilmoittautumislomakkeet, lukuvuoden aikataulu sekä etäopetuksen ohjeistus kouluille ja huoltajille. Myös oppilaiden tuotoksia on kerätty nettisivuille.

Hankkeen verkkosivuston on suunnitellut ja tuottanut Eeva Mäkinen yhdessä hanketyöntekijöiden kanssa. Hankkeen visuaalinen ilme ja verkkosivujen kuvitus on tilattu taiteilija Sunna Kitiltä. Hankkeelle on valmistettu markkinointimateriaalia, kuten roll up, julisteita ja postikortteja, joita on jaettu hankkeen tilaisuuksissa sekä lähetetty kouluille ja oppilaille.

Hanketta ja sen toimintamallia on esitelty useilla eri areenoilla. Tästä tarkemmin kohdassa tapahtumat.

Digitaalinen oppimateriaalityö

Saamelaiskäräjien koulutus- ja oppimateriaalitoimisto on tehostanut digitaalista oppimateriaalityötä hankkeen tarpeita silmällä pitäen. Kesäkaudella 2019 yhteensä neljä määräaikaista oppimateriaalin projektityöntekijää valmisti joko saamen kielen digitaalista oppimateriaalia tai siirsi jo olemassa olleita materiaaleja digialusta Cloudbille. Työntekijöistä kaksi (inarin- ja pohjoissaame) palkattiin hankevaroilla. Kesäkaudella 2020 hankevaroin palkattiin yhteensä neljä määräaikaista oppimateriaalin projektityöntekijää (yhteensä noin 6 kk työpanos). Työn tuloksena on julkaistu digitaalista oppimateriaalia (digikirjoja, aakkosvideot, aakkostaulut ja kieliopin opetuksen opetustaulut, digiharjoituksia, kuunneltavia aineistoja) sekä äidinkielen että vieraan/ toisen kielen opetukseen kaikilla kolmella saamen kielellä.

Hanke on tuottanut Gávpotfearán, suomeksi *Kaupunkiseikkailu*, on noin 6–8-vuotiaille suunnatun kielikympymäisen mobiilipelin/ oppimispelin, jossa pelaaja pääsee seikkailun lomassa oppimaan kaupunki- ja tunnesanastoa erilaisissa kaupunkiympäristöissä. Pelaajan ei tarvitse osata lukea ja kirjoittaa saamea aloittaakseen pelaamista. Mobiilipelillä tuetaan uhanalaisten saamen kielten käyttöä ja oppimista myös lasten vapaa-ajalla. Pelin ovat suunnitelleet etähankkeen työntekijät yhdessä opettajien kanssa. Pelin on toteuttanut oululainen LudoCraft Oy. Peliä työstettiin lukuvuoden 2020-2021 aikana ja se julkaistiin elokuussa 2021.

Koulutus- ja oppimateriaalitoimisto on lisäksi kehittänyt digitaalisia versioita kolmella saamen kielellä painetusta ja kuhunkin kieleen liittyvään kulttuuriin sovitetusta kuvasanakirjasta Oahpa sániid (pohjoissaame), Oopa saanjid (inarinsaame) ja Mattu saa'niid (koltansaame). Kuvasanakirjan kuvia klikkaamalla pääsee kuulemaan sanat myös lausuttuina. Inarinsaamen kielen kuvasanakirja on jo etäopetushankkeen opettajien käytössä. Pohjois- ja koltansaamenkielisten digitaalisten kuvasanakirjojen on määrä valmistua vuoden 2021 loppuun mennessä.

Yhteistyö ja pedagoginen kehittäminen

Hankkeen käynnistyessä yhteistyötä tehtiin Opetushallituksen Poiju-verkoston ja Kansanvalistusseuran ylläpitämän etäkoulu Kulkurin kanssa. Saamelaiskäräjien koulutussihteeri esitteli alkavaa saamen kielten etäopetuspilottia Poiju-verkoston tilaisuudessa ennen varsinaisen hankkeen käynnistymistä. Tilaisuudessa sovittiin, että verkoston eri puolilla maata työskentelevät jäsenet avustavat saamen kielten oppilaiden kartoittamisessa vuonna 2018. Hankkeen työntekijät tutustuivat etäkoulu Kulkurin toimintaan Helsingissä vuosina 2018 ja 2019.

Lukuvuonna 2018–2019 hanke teki yhteistyötä Lapin yliopiston Arktinen ja uudistava ja tutkiva opettajuus (ArkTOP) -hankkeen kanssa (<https://www.ulapland.fi/FI/Kotisivut/ArkTOP-hanke/Tietoa-hankeesta>). Etähankkeen opettajien koulutustarpeiden pohjalta ArkTOP-hanke järjesti koulutuksen toiminnallisesta kielten etäopetuksesta yhdessä Lapin aluehallintoviraston ja Lapin yliopiston harjoittelukoulun kanssa huhtikuussa 2019.

Lukuvuosina 2019–2020 ja 2020–2021 yhteistyötä tehtiin Saamelaisalueen koulutuskeskuksen Arktista pedagogiikkaa II -hankkeen kanssa. Arktista pedagogiikkaa II -hanke järjesti etäopetushankkeen opettajille useita digipedagogiikkaan liittyviä räätälöityjä koulutuksia.

Lukuvuonna 2020–2021 Saamen kielten etäopetushanke teki yhteistyötä Suomen Akatemian rahoittaman Lasten sananvalta ja toimijuus (ADVOST) -tutkimushankkeen kanssa. Tutkimuksen tarkoituksena oli vahvistaa lasten ääntä ja toimijuutta saamen kielten etäopetuksessa sekä innovoida uusia pedagogisia malleja kulttuurisesti relevantin saamen opetuksen tarjoamiseksi etäopetusympäristössä. Tutkimuksen alkukartoituksessa kävi ilmi, että oppilailla on korkea motivaatio opiskella saamea, sillä he kokevat vahvaa kuuluvuutta kieliyhteisöön. Yhteistyössä tutkijoiden kanssa suunnitelluissa opetusinnovaatioissa opettajat testasivat, miten tarinakerrontaa, leikkiä ja luontopedagogiikkaa voi hyödyntää etäopetuksessa. Tutkimushankkeessa kehitetyt pedagogiset innovaatiot tukivat oppilaan identiteetin rakentumista ja vahvistavat heidän kiinnittymistään kieliyhteisöön. Tutkimus osoitti, että opettajien asiantuntemusta hyödyntävä innovaatiotutkimus on avainasemassa opetuksen ja oppimisympäristöjen muokkaamisessa saamelaiskulttuurilähtöiseksi. Opetusinnovaatiot myös vastaavat diasporisen opetustilanteen haasteisiin, kuten oppimateriaalipulaan. Yhteistyön tuloksena tullaan julkaisemaan kuusi tutkimusartikkelia ja etäopetuksen käsikirja.

Hanke on tehnyt opettajaopiskelijoiden opetusharjoittelua koskevaa yhteistyötä Norjan Kautokeinossa sijaitsevan Saamelaisen korkeakoulun (Sámi Allaskuvlan, www.samas.no) sekä Oulun yliopiston Ketterä korkeakoulu -hankkeen kanssa (<https://www.samediggi.fi/2021/05/12/saamen-kielten-opettajaopiskelijat-harjoittelivat-ensimmaista-kertaa-etayhteyksin-uskon-etta-tasta-kokemuksesta-on-hyotya-tulevaisuudessa/>). Harjoittelut toteutettiin lukuvuonna 2020–2021. Ketterä korkeakoulu on yksi opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamista opettajankoulutuksen kehittämishankkeista ja se toteutetaan Oulun yliopiston Giellagas-instituutin ja kasvatustieteiden tiedekunnan, Saamelaisalueen koulutuskeskuksen, Saamelaiskäräjien koulutus- ja oppimateriaalitoimiston sekä saamelaisalueen kuntien yhteistyönä.

Opetusharjoittelussa opiskelijat pääsivät tutustumaan etäopetuksen pedagogiikkaan ja didaktiikkaan, sekä syventämään osaamistaan digitaalisten opetusvälineiden käyttämisessä. Opetusharjoittelijat seurasivat harjoittelun aikana oppitunteja ja pitivät niitä myös itse.

Tapahtumat

Syky 2018

- Tutustuminen ItsLearning- ja Webex-verkkokokousohjelmiin 24.8. ja 24.9.
- Kuntaneuvottelu hankkeesta 29.8.
- Opetushallituksen Poiju-verkoston tutustumiskäynti ja seminaari Inarissa 6.9.
- Hankkeen vanhempainilta 18.9.
- Neuvottelu hankkeeseen osallistuvien koulutuksen järjestäjien ja koulujen kanssa 22.11.
- Koulutus ”Digioppimisen areena” Jyväskylässä 27.–28.11.

- Vierailu ja tutustuminen Norjan Saamelaiskäräjiin ja etäopetukseen Kaarasjoella 4.12.
- Hankkeen esittely Saamelaisten koulutusasiain yhteistyöelimen kokoukselle Inarissa 12.–13.12.
- Vierailu ja tutustuminen ArkTOP-hankkeeseen Rovaniemellä Lapin yliopistolla 14.12.

Kevät 2019

- Hankkeen vanhempainilta 30.1.
- Tutustuminen Etäkoulu Kulkuriin ja Länsi-Pasilan koulun saamen luokkaan 24.1.
- Educa-messut Helsingissä 25.–26.1.
- Hankkeen esittely Saamelaisten koulutusasiain yhteistyöelimen kokouksessa Helsingissä 12.6.

Syksy 2019

- Neuvottelu opetuksen järjestäjien kanssa 18.9.
- Hankkeen vanhempainilta 19.9.
- Hankkeen esittely Saamelaisten koulutusasiain yhteistyöelimen kokouksessa Tampereella 12.12.
- Tunti saamea kaikille! - Avoimet etäoppitunnit saamen kielistä saamen kielten viikon kunniaksi 9.–31.10. yhteistyössä Saamelaiskäräjien ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen kanssa.

Kevät 2020

- OPS-työpaja Inarissa 24.1.2020
- Hankkeen vanhempainilta 21.4.
- Tunti saamea kaikille! -avoimet saamen kielen oppitunnit saamelaisten kansallispäivänä <https://www.samediggi.fi/2020/01/20/tunti-saamea-kaikille-avoimet-oppitunnit-saamelaisten-kansallispaivaviikolla/>
- Kotikoululaisten avoimet oppitunnit 26.3.–15.4. (inarin-, koltan- ja pohjoissaame) <https://www.samediggi.fi/2020/03/24/saamen-kielten-etaoppitunteja-tarjolla-kotikoululaisille/>
- Millaista on opiskelu etäyhteyksin? – infotilaisuudet Rovaniemellä 18.2. ja Oulussa 10.3. <https://www.samediggi.fi/2020/02/11/ilmoittautuminen-saamen-kielten-etaopetukseen-avautui-etaopetuksen-infotilaisuudet-rovaniemella-ja-oulussa/>
- Hankkeen 9. vuosiluokalta valmistuneet oppilaat saivat kevätkuulissa saamen kielten opiskeluun kannustavia stipendejä Saamelaiskäräjiltä

Syksy 2020

- Etäopetuksen koulutus- ja suunnittelupäivät Oulussa 6.–7.8.2020

- Hankkeen projektipäällikkö osallistui OKM:n asettaman saamelaisopetuksen kehittämistyöryhmän kuulemistilaisuuteen 24.9.
- Hankkeen vanhempainilta 8.10.2020
- Saamen kielikylypyä kaikille! -etäoppitunnit saamen kielten viikon kunniaksi 20.–22.10.2020
<https://www.samediggi.fi/2020/10/08/saamen-kielikylypya-kaikille-avoimet-oppitunnit-saamen-kielten-viikolla/>
- Luento Saamelaisalueen koulutuskeskuksen järjestämällä kurssilla komin ja karjalan kielten puhujille ”Uudet menetelmät äidinkielen opetuksen kehittämisessä” 12.11.2020
- Opetushallitus myönsi Cygnaeus-palkinnon hankkeelle tunnustuksena tasa-arvoisten ja yhdenvertaisten oppimismahdollisuuksien kehittämisestä Suomessa
- OPS-työpaja Oulussa 27.11.2020

Kevät 2021

- Hankkeen esittely Saamelaisten koulutusasiain yhteistyöelimen etäyhteyksin järjestetyssä kokouksessa 20.1.2021
- Luento ”Saamen kieli etäopetuksessa”, Arktista pedagogiikkaa II-hanke 28.1.2021
- Saamen sävelet! Sámi šuoŋat! Säämi šuoŋah! Sää'm suõm! -virtuaaliset musiikkituokiot saamelaisten kansallispäiväviikolla <https://www.samediggi.fi/2021/01/22/saamen-savelet-sami-suonat-saami-suonah-saam-suom-virtuaaliset-musiikkituokiot-saamelaisten-kansallispaivaviikolla/>
- Hankkeen esittely OPH:n kahvitilaisuudessa 4.2.2021
- ”Saamen kielten etäopetus – tulevaisuuden rakentamista” -tiedotustilaisuus opetuksen järjestäjille 17.3.2021
- Vanhempainilta 24.3.2021
- Osallistuminen OKM:n saamelaisopetuksen kehittämistyöryhmän loppuraportin luovutustilaisuuteen (verkossa) 15.4.
- Etäopetuksen koulutus- ja suunnittelupäivät Utsjoella sekä yhteistyökokous Deanuleagis sámástit -hankkeen kanssa 11.–12.5.2021
- Hankkeen oppilaat osallistuivat useilla laatimillaan saamenkielisillä videoilla 17.5. verkkotapahtumana järjestettyyn Saamelaisnuorten taidetapahtumaan
- Virtuaalinen kevätjuhla 26.5.2021
- Hankkeen 9. vuosiluokalta valmistuneet oppilaat saivat kevätjuhlissa saamen kielten opiskeluun kannustavia stipendejä Saamelaiskäräjiltä

Hankkeesta saatu palaute

Saamen kielten etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen pilottihanke teki toukokuussa 2019 verkkokyselyn lukuvuonna 2018–2019 hankkeeseen osallistuneille oppilaille, huoltajille ja viranomaisille. Jokaiselle ryhmälle tehtiin omat kyselynsä. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää millaisena vastaajat ovat kokeneet etäyhteyksin

järjestetyn opetuksen ja etäopetusjärjestelyt. Kysely toistettiin keväällä 2020, mutta silloin vastauksia saatiin vähän (oletettavasti) koronatilanteen vuoksi.

Toukokuussa 2021 toteutettiin hankkeessa lukuvuonna 2020–2021 osallistuneille viranomaisille verkkopalautekysely. Kyselyn avulla haluttiin kartoittaa, minkälaisia kokemuksia vastaajilla on etäyhteyksiä hyödyntävästä opetuksesta ja sen järjestelyistä. Kyselyt toimitettiin viranomaisille 12.5.2021, ja siihen tuli yhteensä 15 vastausta. Viranomaisia pyydettiin kertomaan sanallisesti mihin etäopetusjärjestelyitä koskevaan asiaan he ovat olleet tyytyväisiä ja mitä hankkeessa voisi tehdä paremmin. Vastauksissa nousi esille, että aikataulujen järjestelyt, tiedottaminen ja yhteistyö on ollut sujuvaa. Kehuja annettiin myös opetusryhmien pienelle koolle. Kritiikkiä osoitettiin siitä, että lukujärjestyksiä kysytään aikaisin ja siitä, että Teams oppimisympäristö voi olla pienelle oppilaalle haastava. Haastavana koettiin myös se, että vain oppilailla oli kuulokkeet, jolloin ohjaaja ei kuullut mitä tapahtuu.

"Meidän koulussamme taitaa ensi vuonna olla 5 opiskelijaa. Jos kaikki luennot ovat eri päivinä, aikoina tulee olemaan todella vaikea saada valvoja tunneille. Jos opettaja ei ole kaikissa ryhmissä sama, olisi hyvä saada niin monta tuntia kuin mahdollista samanaikaisesti, muuten tämä tuottaa ongelmia."

"Lukujärjestyksiä kysellään kovin aikaisin, ne valmistuvat isoissa kouluissa usein vasta kesäkuun lopussa."

"Pieni opetusryhmä on ollut hyvä. Opettajille on ollut aikaa neuvoa jokaista oppilasta. Wordwallin käyttö onnistui hyvin ja oli mieluisaa. Tänä vuonna opetus oli myös järjestelmällisempää kuin aiemmin. Tunneilla oikeasti opiskeltiin saamen kieltä."

Avoimen palautteen osiossa hanke sai kiitoksia yhteistyöstä. Etäopettajat saivat erityiskiitosta oppilaiden innostamisesta ja aktivoimisesta verkon välityksellä. Vastauksissa nousi esiin myös se, että etäyhteyksiä hyödyntävä opetus on kehittynyt.

"Etäopettajille suuret kiitokset! Kielten opettaminen ja oppilaiden innostaminen ja aktivoiminen verkon välityksellä ei aina ole helppoa. Opetus on koko ajan kehittynyt."

Oppilaat

Etäopetukseen osallistuvilla oppilailla oli korkea motivaatio opiskella saamen kieltä, sillä suuren osan palautetta antaneiden mielestä mukavinta etäopetuksessa on saamen oppiminen (80 % vastaajista).

Tää oli oikeesti kiva juttu et pääsi opiskelemaan! :) Pientä hiomista joissakin asioissa, mut tosi hyvin tehty silti! (Oppilaan palaute.)

Kiitos kovasti, että tällainen hanke on onnistunut. Minusta tää on ihan huippu juttu! Toivottavasti lähiovetuspäivä järjestyisi joskus. (Oppilaan palaute.)

Seuraavaksi mukavimmiksi asioiksi he nimesivät opettajat (53 % vastaajista) ja tietokoneen käytön (50 % vastaajista). Valtaosa oppilaista piti etäopetusta selkeänä ja mielekkäänä. Kolme vastaajaa oli kuitenkin täysin eri mieltä asiasta. Lähes kaikki vastaajat kokivat, että opettajan ja oppilaiden välillä oli opetuksen aikana

vuorovaikutusta ja, että opettaja motivoi heitä oppimaan. Suurin osa vastaajista koki oppineensa etäopetustunneilla käsiteltäviä asioita ja opetusta pidettiin sopivan haastavana. Kaksi vastaajaa oli kuitenkin täysin eri mieltä väittämien kanssa. Jonkin verran hajontaa vastauksissa aiheuttivat kohdat, joissa pyydettiin arvioimaan tutustumista opiskelukavereihin sekä sitä, vievätkö tekniset ongelmat liikaa aikaa opetukselta. Oppilaat mainitsivat ajoittain esiintyvät tekniset ongelmat myös avoimissa vastauksissa kysyttäessä opetuksen ikävistä puolista.

Tekniset ongelmat, vaikka niitä ei ollut kuitenkaan kauheasti (Oppilaan palaute).

Oppilaiden antamassa palautteessa opetuksen suunnittelijoita kiitettiin opetuksen järjestämisestä ja toivottiin lähiovetuspäiviä. Hajonnasta huolimatta etäopetukseen oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä.

Huoltajat

Huoltajien vastauksissa yhteydenpitoon ja viestintään liittyvissä väittämissä oli varsin paljon hajontaa. Suurin osa huoltajista koki saavansa riittävästi tietoa lapsensa saamen kielen etäopiskelusta. Huoltajia pyydettiin myös kertomaan, miten yhteydenpitoa tai viestintää voisi parantaa. Avoimeen kohtaan tuli muutama vastaus.

Viestintä on sinänsä riittävää, mutta etäopetuksen toimijoiden roolituksessa voisi olla kehitettävää (Huoltajan palaute).

Huoltajat toivoivat enemmän yhteydenpitoa kodin ja opettajan välillä. Opettajien ja kodin yhteydenpidon helpottamiseksi ehdotettiin Wilman tai muun vastaavan järjestelmän käyttöönottoa etäopetukseen liittyvissä asioissa. Hankkeessa on pidetty lukukausittain yhteisiä etävälitteisiä vanhempainiltoja, niiden lisäksi huoltajat toivoivat ryhmäkohtaisia vanhempainiltoja. Oppituntien sujuvuuteen, niiden sijoittelun onnistumiseen ja läksyjen riittävyteen huoltajat olivat pääosin tyytyväisiä. Huoltajilta kysyttiin myös järjestelyiden onnistumisesta oppilaan omassa koulussa. Kaksi huoltajaa toivoi, että etäoppitunnin ohjaaja, joka avustaa oppilasta koululla etäoppitunnin aikana, olisi enemmän läsnä tunnilla.

Opetuksen järjestäjät

Saamelaiden kotiseutualueen ulkopuolisille opetuksen järjestäjille ei ole säädetty velvollisuutta saamen kielten opetuksen järjestämiseen eikä rahoitus tähän kannusta. Hankkeen aikana on ilmennyt tapauksia, joissa kunta/kaupunki on päättänyt olla osallistumatta opetukseen vedoten taloudelliseen tilanteeseensa. Koulut ja opetuksen järjestäjät perustelivat päätöstään myös oppilasmäärällä ja yhdenvertaisuudella: ne eivät järjestä opetusta yhdelle tai kahdelle oppilaalle, sillä yhdenvertaisuuden nimissä myös muille yksittäisille oppilaille tulisi tarjota eri oppiaineiden opetusta.

Lisäksi hämmennystä aiheutti kieli. Perusopetusta täydentävä saamen kieli tulkitaan joskus äidinkielen opetuksiksi, vaikka se voi olla Opetushallituksen erityisavustuksen ehtojen mukaan myös *yksi perheen kielistä*. Myös kieleen liittyvien perusteluiden taustalla tuntuu olevan raha.

X kaupunki on nyt tarkastanut oppilaidensa kielitaustan ja meillä on tasan kaksi oppilasta koko kunnassa, joilla on saame äidinkielenä tai kotikielenä. Heistä kumpikaan ei ole saamieni tietojen mukaan kiinnostunut osallistumaan opetukseen. Meidän oppilas X koulussa, joka käynnissä olevana lukuvuonna osallistuu opetukseen, ei ole oikeutettu saamen kielen opetukseen kaupungin sisäisten linjausten mukaan ja siten emme voi enää osallistua opetuksesta seuraaviin kustannuksiin. Tämä on todella harmillista, mutta meidän tulee kohdella kaikkia oppilaita yhdenvertaisesti ja silloin tieto, että huoltajien juuret riittävät opetukseen pääsyyn pitäisi saada kaikkien n. 35 000 oppilaan huoltajille. Tällaista tiedotusta emme ole tehneet, koska meillä ei ole budjettivarausta valvovien opettajien palkkaukseen.

Onko teillä ollut mielessä sellaisen etäopetuksen järjestämistä, joka tapahtuisi iltaisin ja huoltajat voisivat itse valvoa lapsensa osallistumista?

(Opetuksenjärjestäjän sähköposti 13.3.2020)

Olen saanut opetuspäälliköltä vastauksen ja valitettavasti X kunta ei tarjoa tällä hetkellä saamen kielen opetusta. Opetuskielinä X kunnassa ovat suomi ja ruotsi, joten joudumme tässä vaiheessa hankkeesta kieltäytymään. Perusteena on toiminut Perusopetuslaki (628/1998).

(Opetuksenjärjestäjän sähköposti 22.1.2021)

Erityisesti kevään 2020 koulujen etäopetusjakson jälkeen hankkeelle on tullut enenevässä määrin pyyntöjä oppilaiden opetuksen järjestämisestä kotiohjauksessa. Tampereen kaupungin pohjoissaamen opiskelijat siirtyivät syksyllä 2020 etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen piiriin ja kesällä kaupunki kartoitti huoltajien sitoutumista kotiohjaukseen. Kaupunki muutti linjaansa vasta OKM:n linjauksen myötä. Kuitenkin myös moni muu kunta on vaatinut kotiohjausta kustannuksiin vedoten, vaikka heille on ilmoitettu OKM:n linjauksesta ja täydentävää opetusta säätelevästä asetuksesta, jonka mukaan opetus tulisi järjestää osana oppilaan koulupäivää koulun tiloissa ja laitteilla.

Opetus pitäisi saada tosiaan järjestymään kotoa ohjattuna, koska meillä ei ole mahdollisuutta järjestää koulussa sitä.

(Opetuksenjärjestäjän sähköposti 28.8.2020)

Hankkeen alussa opetuksen hinnasta sitä vastaanottaville kouluille neuvoteltiin useaan otteeseen. Lopulta asia ratkaistiin syyslukukauden osalta siten, että opetuksen hinta määriteltiin koulukohtaiseksi, yhteensä 672 €/koulu. Todelliset kulut kouluille olivat kuitenkin suuremmat, sillä koulujen tulee järjestää myös oppilaiden ohjaus ja valvonta sekä etäyhteyksin annettavan opetuksen laitteet. Joissakin kunnissa oli lisäksi vain yksi oppilas. Tähän liittyen Opetushallitus linjasi nopeasti, että kaksi opetuksen järjestäjää voi hakea valtionavustusta kootusti. Tällöin toinen kunnista toimii valtionavustuksen hakijana, mutta kunnat jakavat avustuksen.

Sekä hankkeessa että opetuksen järjestäjissä koulukohtainen hinnanmäärittely koettiin ongelmalliseksi, byrokraattiseksi ja jopa epärealistiseksi. Osa kunnista piti opetuksen hintaa liian kalliina, ja kolme kuntaa vetäytyi hankkeesta sen takia syksyn 2018 alussa. Saadun palautteen perusteella keväällä 2019 opetuksen hinta muutettiin oppilaskohtaiseksi. Lukuvuonna 2019–2020 opetusmaksu oli 1000 e/oppilas/lukuvuosi. Kevätlukukaudesta 2021 opetuksen hinta on ollut 100 e/oppilas/lukuvuosi OKM:n jatkorahoituksen myötä, jota on voinut käyttää myös opettajien palkkakustannuksiin.

Rehtoreilta, opettajilta ja etäoppituntien ohjaajilta kysyttiin kokonaisarvosanaa opetuksen järjestelyille. Järjestelyt olivat vastaajien mukaan sujuneet ensimmäisenä toimintavuotena hyvin. Vastausten perusteella mahdollisuutta saamen kielten etäopiskeluun pidettiin yleisesti hyvänä ja kannatettavana asiana. Eniten kritiikkiä pilottihanke sai monimutkaiseksi koetusta rahoitusmallista, byrokratiasta ja kustannuksista, kuten seuraavasta rehtorin palautteesta käy ilmi:

Opetushinnan tulisi olla sidoksissa ryhmiin ja niiden kokonaiskulut jaettaisiin osallistuvien kuntien kesken. OPH:n valtionavustuskulut tulisi selvittää. Parasta tietenkään olisi, jos OPH voisi kustantaa koko etäopetuksen, sillä se jakaantuu hyvin epätasaisesti kuntien kesken.

Tämä on työläs ja kallis koululle, vaikka ajatus on hieno ja kannatettava. Kustannuksia tulee opetuksen järjestämisestä (jouduimme myös hankkimaan laitteistoa tätä varten), ja käytännössä, kun se koskee yhtä oppilasta, se on aivan suhteettomasti resursseja vievää. Ikävä sanoa näin, mutta se on realiteetti, koska koulun budjetti on tiukka. (Rehtorin palaute.)

Käytännön opetusjärjestelyiden onnistumisesta oltiin pääosin samaa mieltä, samoin etäoppituntien ohjaajan roolin ja tehtävän selkeydestä. Myös viestintä ja yhteydenpito koettiin pääasiassa selkeäksi, hyväksi ja ennakoivaksi, joskin toivottiin vielä lisää tiedottamista esimerkiksi loma-ajoista, näppäimistöjen asentamisesta ja tuntien peruuntumisista. Hankkeen työntekijät laativat palautteen johdosta selkeän kouluille ja huoltajille suunnatun ohjeistuksen etäopetukseen osallistumisesta ja sen edellyttämistä järjestelyistä kouluilla yhteistyössä etätuen kanssa.

Kehitysehdotuksia

Opetuksen järjestäjät osoittautuivat melko tietämättömiksi saamen kielten uhanalaisuudesta, saamelaisopetuksen tilanteesta ja siitä, että jo noin 70 % saamelaisoppilaista asuu ja käy koulua muualla kuin saamelaisten kotiseutualueella. Yleinen opetuksen järjestäjiltä saatu kommentti oli, että *“hanke on hyvä ja kannatettava, mutta ei taida koskea juuri meitä”*. Opetuksen järjestäjien tietoisuutta saamen kielitilanteesta, saamelaisyhteisöstä ja saamelaisopetuksesta tulisi lisätä.

Kaikki Suomessa puhutut saamen kielet ovat Unescon luokituksen mukaan uhanalaisia, inarinsaame ja koltansaame vakavasti uhanalaisia. Uhanalaisuudestaan huolimatta kaikki kolme saamen kieltä ovat edelleen myös ensiksi opittuja äidinkieliä. Saamen kielten etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa on kyse sekä lasten ja nuorten äidinkielen kehittymisen että kielen revitalisaation mahdollistamisesta. Saamen kielten opetus sopii huonosti perusopetusta ja lukiokoulutusta täydentävästä oman kielen opetuksesta annettuihin määräyksiin. Saamen kielten opetus rinnastuu määräyksissä vieraiden äidinkielten opetukseen, joista suuri osa on suuria maailman kieliä ja aidosti vieraita kieliä Suomessa. Saamen kielet ovat kotimaisia alkuperäiskansan kieliä, joita lapset ja nuoret oppivat edelleen kodeissaan myös ensimmäisinä äidinkielinään, mutta suurimmalle osalle oppilaita kyse ei ole äidinkielestä siinä merkityksessä, että se olisi heidän ensimmäisenä opittu ja vahvin kielensä. Kyseessä on ennemminkin suvun kieli tai perintökieli (heritage language), johon oppilaat tuntevat vahvaa kuuluvuutta, mutta eivät joko osaa kieltä ollenkaan tai osaavat sitä heikosti. Näissä tilanteissa opiskelun on lähdettävä alkeista.

Saamelaisoppilailla ympäri Suomea tulisi olla yhdenvertainen mahdollisuus osallistua saamen kielen opetukseen. Saamen kielten asema osana perusopetusta ja lukiokoulusta tulisi turvata koko maassa. Oppiaineen arvostuksen, oppilaiden motivaation ja pedagogisen kehittämisen mahdollistamiseksi opetuksen tulisi olla pysyvällä pohjalla, osa oppilaan normaalia opetusta (ei ylimääräistä opetusta) ja opetus tulisi järjestää osana koulupäivää. Saamen kielten arviointi tulisi toteuttaa ja merkitä normaaliin lukuvuositodistukseen samalla tavalla kuin muissakin oppiaineissa.

Saamen kielten opiskelu tulisi nähdä kouluissa ja koko yhteiskunnassa satsauksena oppilaan ja saamelaisyhteisön tulevaisuuteen sekä suomalaisen yhteiskunnan monikulttuurisuuteen. Oppilaiden kotikoulujen opinnonohjauksen tulisi tarjota tietoa myös saamen kielten jatko-opiskelumahdollisuuksista ja saamenkielisistä työskentelymahdollisuuksista.

